

dört işaretin herbirisi ile de gösterilebilir idi.

Her ne ise nihayet, icrâ edilen tādilat-ı hasene⁶⁹ tarz-ı tahrîr⁷⁰ ve kırâtı⁷¹ kolaylaştırdı. Her heceyi bir işaretle gösterecek yerde:

mâ nâ men mes son

sûretiyle her sadâya mahsus bir harf ittihâz edildi.⁷² Ma-amafih eski usulden büsbütün vaz geçilmedi.

Â		N	
İ		S	
U		T	
M			

Bir de, birtakım işaretler, “hatt-ı mefhum” veya “mu-amma” da olan kıymet-i iptidâiyelerini⁷³ örfen muhafaza ettiler. Hülâsâ Mısır lisanını yazmak için beşyüz ka-

⁶⁹ Güzel tadiller.

⁷⁰ Yazma.

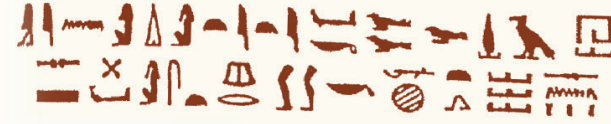
⁷¹ Okuma.

⁷² Kullanıldı, kabul edildi.

⁷³ Eski usul, ilk resim değerleri.

dar hurûfâta⁷⁴ lüzum görüldü. Okumak yazmak için çok vakit ve zaman ister oldu: “hiyeroglif” denilen **hatt-ı mu-kaddesi** kullanmak için oldukça âlim olmak iktizâ etti.⁷⁵

Bir taş üzerinde bulunan hiyeroglif:

Geldim; Tesâhi (Kenan diyarı) rüesâsının⁷⁶ imhâsına sana müsaade ediyorum; onları eyaletleriyle beraber ayaklarının altına atıyorum.

Bu yazı mabed ve sütunların tezyînine pek müsait olduğundan, gerek mabedlerin duvarlarına ve gerekse dikili taşlar üzerine birtakım evâmîr-i dîniyye,⁷⁷ kanuniyye ve mevâdd-ı tarihiyye⁷⁸ hakk edilir oldu. Fakat husûsât-ı âdiyye için Mısırlılar tahta, meşin, bez ve nihayet ihtira⁷⁹ eyledikleri papirus –koğalık⁸⁰, hasır otu– üzerine fırça ile

⁷⁴ Harflere.

⁷⁵ Gerekti.

⁷⁶ Başkanlar, reisler

⁷⁷ Dinî emirler.

⁷⁸ Kanunlar ve tarihî maddeler, konular.

⁷⁹ İcad.

⁸⁰ Koğa, kova: Bataklıklarda yetişen ve hasır örmeye yarayan saz cinsinden ot, hasır otu, kındır, kındıra. Koğalık: Hasır otunun yetiştiği ve çok olduğu bataklık yer. Metinde koğalık kelimesi koğa manasında kullanılmaktadır.

işaretlerini hazf⁹⁰ ile, savta⁹¹ delâlet eyleyenleri ibkâ,⁹² yani, hurûfâtı kabul etmişlerdir. Kendi lisanlarında 22 savt bulunduğundan, ayırdıkları 22 işareti daha çabuk yazılabilir bir sûrette, tâdil ve islah ile "elifbâ" tanzim etmişlerdir. Fenike lisanında, hurûf-ı musavvite⁹³ hemen hiss olunmaz derecede olduğundan, bunlar için işarete lüzum görmemişlerdir.

Kudemâ-yı müverrihîn-i Yunandan⁹⁴ Herodot^[23] tarihinin beşinci kitabının 57. ve 58. maddelerinde ve Sicilyalı Diyodor^[24] eserinin, beşinci kitabının 74. maddesinde Yunan elifbâsının Fenikelilerden alınma olduğunu yazarlar. Filhakîka kadîm Yunan elifbâsıyla Fenike elifbâsı karşılaştırıldığı halde, Yunanlıların 22 harfi tamamıyla Fenikelilerinkine mutâbık olduğu anlaşılır.

Her ne kadar Fenike harflerinin envâi varsa da Ahameni^[25] hükümdarları zamanındaki madalyalarda görülen elifbânın eşkâl ve esâmisi⁹⁵ aşağıya derc edildi:

Eşkâl-i hurûf	Esâmî	Bunların mukabili olan hurûf-u Arabiyye
𐤀	Âlf	ا
𐤁	Bet	ب
𐤂	Kemil	ج
𐤃	Dat	د

⁹⁰ Aradan kaldırma, silme.

⁹¹ Sese.

⁹² Aynen burakma..

⁹³ Sesli harfler

⁹⁴ Eski Yunan tarihçilerinden.

⁹⁵ Şekil ve harf isimleri.

Eşkâl-i hurûf	Esâmî	Bunların mukabili olan hurûf-u Arabiyye
𐤄	He	ه
𐤅	Vav	و
𐤆	Zin	ز
𐤇	Hate	ح
𐤈	Tat	ط
𐤉	Yud	ی
𐤊	Kaf	ق ك
𐤋	Lâmed	ل
𐤌	Mîm	م
𐤍	Nun	ن
𐤎	Sâmiş	س
𐤏	Aym	ع
𐤐	Fe	ف
𐤑	Sad	ف
𐤒	Kof	ق
𐤓	Reş	ر
𐤔	Şin	ش
𐤕	Tâv	ت

Şu cedvele sathî bir nazar edildiği sûrette şeklen olmazsa da, Fenike elifbâsının sûret-i tertibi,⁹⁶ tamamıyla "ebced, hevvez, huttî, kelemen, sa'fes, karaşet"^[26] tertibine muvâfık olduğu görülür. Yine biraz teemmül⁹⁷ ile Latin elifbâsının tertib-i hâzır⁹⁸ da buna muvafık olduğu anlaşılıyor.

⁹⁶ Tertib şekli.

⁹⁷ Etraflıca düşünülduğünde.

⁹⁸ Şimdiki tertibi.

Tabii imzalar da bu ilme dâhil olacağından misal olarak meşâhirden birkaç zâtın imzalarıyla bunlar hakkında erbâb-ı ilmin tetkikatını arz ediyoruz.

Fransa krallarından Ondördüncü Lui'nin imzası.

Louis

Bismarck

fevkalâde hükümdârâne ve hâkimânedir. Prens Bismarckın^[216] yazısı hâkimâne, imzası emirâne, âmirâne, şahsiyâne, mücâdilâne, itâ-yı emre muhibbâne,³² anûdâne,³³ fikirde salâbetkârâne,³⁴ hırs-ı mülzimâne,³⁵ muvaffakiyet ve

nâiliyet işâr eder.³⁶ Fakat imzasının keşidesi³⁷ nihayetine doğru meyyal olduğundan, hayatının sonu sükût ve itibarsızlık tehlikesinde³⁷ imiş.

Lugat sahibi meşhur Litre'nin^[217] imzası: İlm-i hakikî, sade, zarif ve bizzât iktisab-ı kuvvet etmiş³⁸ bir zekâ, keşf-i hakâyık,³⁹ meçûlata meyelân,⁴⁰ faal ve sahip-i hüsn-i hal olduğuna dâldir.⁴¹

Litre

³² Emir vermeyi severcesine.

³³ İnatçı.

³⁴ Düşüncede sağlam.

³⁵ Susturucu, hırs sahibi imişçesine.

³⁶ Bildirir.

³⁷ Süs için çekilen çizgi (Paraf).

³⁸ Kuvvet kazanmış.

³⁹ Hakikatleri keşf.

⁴⁰ Meçullere, bilinmeyene meyilli.

⁴¹ Delalet eder, işaret eder.

İmza

Kerimler, levhalar, Sülüs ve Nesih hat ile yazılmıştır. En sanatlı Kur'an-ı Kerimlerin bir satır Sülüs (veya Muhakkak) üç satır Nesih hat ile yazıldığı görülür.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Nesih yazı, Kûfi yazıdaki köşelerin tamamıyla yuvarlanması ile meydana gelen yazı. İlk örnekleri hicri dördüncü, milâdî onuncu yüzyılda görülmüş ve gelişerek devam etmiştir. Sülüs'ü andırmakla beraber, bir tarife göre "Sülüs yazının üçte ikisini almamış, üçte biri ile de ona tâbi olmuştur." Nesih yazı geliştikten sonra Kur'an-ı Kerimler artık kûfi hat yerine –bilhassa Türklerde– Nesih hat ile yazılmıştır.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Gubarî yazı, gubar Arapça "toz" demektir. Çok ince ve küçük yazılmış, toz gibi denecek tarzdaki yazıya da bu yüzden "gubarî" denmiştir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Siyakat yazısı, kûfi yazıyı andıran, tapu kayıtlarında, arazi ve emlak defterlerinde ve mali kayıtlarda kullanılan hususi bir yazı türüdür. Türklere mahsustur. Tapu kayıtları ihtisas sahiplerinin elinde bulunsun ve herkes bu defterleri karıştırmamasın diye icad edilmiş olduğu kabul edilir. Aynı zamanda sanat gayesiyle de kullanılmıştır.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Reyhânî yazı, Bu yazıda nesih yazının yatay kısımları daha yatkın ve uzundur. Yapılışı bakımından daha serttir. Onaltıncı yüzyıldan sonra hemen hemen kullanılmaz olmuş, yerini nesihe bırakmıştır.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Muhakkak yazı, sülüs yazının yatkın ve yatay kısımları uzun ve geniş cinsidir. Onaltıncı yüzyıla kadar çok kullanılmış, sonra yerini sülüse bırakmıştır.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Tevki yazısı, yarısı düzünsü, yarısı yuvarlağimsı bir yazıdır. Sülüse pek yakındır. Sülüs yazı gibi kelimeler aralarında birleştirilerek yazılan bu yazı Osmanlıların Divanî yazısının esasını teşkil ettiğini kaynaklar yazar. Ancak devletin kurumsal işleyişine mahsus evraklarda kullanılmıştır.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Talik yazı, her harfi yuvarlağimsıdır. Düz hattı yoktur. Yalnız düz çizgilerden oluşan Ma'kîli yazının tam tersidir. Bu yazıya İranda Nestalik adı verilir. Bir de Şikeste (kırma) nev'i vardır. Talik hattı, sülüsle aynı kalınlıkta kalemle yazılır. En büyük üstadları Azerbeycan ve İrandan çıkmıştır. Bizde de aynı yolda 18. yüzyıl sonlarına kadar ustalıklı kullanılan bu yazı, Yesarî Esâd Efendîden itibaren Türk tavrı kazanmıştır. Eski devirlerde ilmi ve dinî eserler, mahkeme evrakı talik hatla yazılırdı.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Rik'a, Sözlükte "kâğıt, deri parçası" anlamına gelen rik'a (ruk'a) hat sanatında çabuk, kolay yazma ve okuma